

Sofisté

- asi od r. 450 př. n. l. Athény kulturním centrem světa → nový směr filozofie – člověk a jeho místo ve společnosti
- období po perských válkách → nárůst blahobytu → potřeba vzdělání
- forma státu – demokracie → umění vést polemiky
- rétorika = umění mluvit
- filozofové z řeckých kolonií a potulní filozofové přišli do Athén
- sofistai = učitelé moudrosti (vyučují za úplatu)
- stanovisko skepticizmu = člověk určuje bytí, zpochybnění veškerého objektivního poznání
- sofisma = logický paradox (ztratil člověk rohy? ne, takže je má)
- sofisté – učili lidi mluvit a předávat vědomosti
- sofista = člověk, který vědomě uvádí někoho v omyl, ale vypadá, že mluví moudře (?)
- sofistikovaný projev = promyšlený
- Protagoras
 - relativita v teorii poznání – neexistuje žádná objektivní skutečnost (gnozeologický relativismus)
 - skepticizmus
 - neexistuje absolutní pravda – je tolik pravd, kolik je lidí
 - agnosticizmus – nelze potvrdit ani vyvrátit existenci bohů
 - obžalován z bezbožnosti a vyhnán z Athén
- Gorgias
 - vrchol sofistické pochybnosti
 - spis O nejsoucím čili o přírodě
 - nic neexistuje
 - kdyby něco existovalo, bylo by to nepoznatelné
 - kdyby něco bylo poznatelné, bylo by to nesdělitelné
 - člověk zůstává v síti slov a mínění (doxa), právě on je měrou všech věcí (homo mensura)
 - forma sdělení má velký význam
- další sofisté – Prodikos, Hippias, Antifón
- význam sofistů
 - centrem filozofie je člověk (= antropologický obrat, obrat zájmu filozofie k záležitostem lidským)
 - filozofickým tématem samo myšlení
 - problém jazyka – rozvoj rétoriky (pro politickou praxi) a nepřímo logiky
 - kritika tradičních morálních měřítek → cesta pro autonomní, racionálně založenou etiku (nebezpečný relativismus)

Sokrates

- myšlenky
 - lidé se podobají ovcím – nemají vlastní názor
 - každá myšlenka musí mít svůj logický základ
 - filosofem může být každý
 - demokracie není správná – nelze se řídit názorem většiny, ale logicky podloženým názorem
- život
 - narozen v Athénách, otec sochař, matka porodní bába
 - žena Xantipa
 - sám nic nenapsal, víme o něm díky jeho žákům
 - Platón – dialogy, vystupuje v nich Sokrates
 - 399 př. n. l. byl odsouzen k smrti za to, že kazil mládež a opovrhoval bohy
 - dramatická smrt – nechtěl se zpronevěřit svým myšlenkám
 - Platón: Obrana Sokratova
- hlavní forma – dialog
 - chodil mezi lidmi, ptal se jich, neustále získával nové poznatky

- přirovnával se k porodní bábě – návodnými otázkami pomáhal rodit filozofické myšlenky
- člověk si myslel, že o dané věci něco ví, ale na základě Sokratových otázek si uvědomil, že toho vlastně moc neví, a musel o dané věci přemýšlet
- provozoval filozofii v athénských ulicích a na tržištích – praktická filozofie
- dvě části dialogu
 - „v destruktivní části kladl svému spolubesedníkovi otázky až do doby, než odstranil jeho samolibé pseudovědění jistého morálního pojmu“
 - vědění vlastní nevědomosti = cesta k pravdě
 - „v konstruktivní části dialogu pomáhal svému spolubesedníkovi k tomu, aby se dobral ke správné definici a k pochopení morálního pojmu“
 - induktivní metoda
- aristokratické názory
- zájem o člověka a o lidský život → antropologická filozofie
- sofisté vs. Sokrates
 - nepovažoval se za člověka učeného a moudrého
 - odpůrcem činnosti sofistů (účelové nakládání s pravdou)
 - za svou práci filozofa a vychovatele mládeže si nenechával platit
 - od sofistů přejal metody – metoda dialogu, induktivní metoda
- sám sebe nazýval filozofem – ten, kdo miluje moudrost, snaží se jí dosáhnout, je si vědom, že ví velice málo o životě, o světě → „Vím, že nic nevím.“
- daimonion = vnitřní rozum (svědomí)
 - nikdo se vědomě nechová špatně
 - etický intelektualismus z přesvědčení, že konání zla je způsobeno jediné lidskými omyly a nevěděním dobra (idealismus)
 - oproti sofistům názor, že schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem zakotvena v lidském rozumu jednotlivce, nikoliv ve společnosti
- ctnost = vědění; racionalista – důraz na rozum
- základ ctnosti – uměřenost = sófrosyné (jako u atomistů)
- ve svých řečech se neobrací obecně k lidu, ale vždy k určitému jedinci a jeho činům
- sokratovské evangelium – důraz na vnitřní svobodu člověka (autonomní osobnost)
- význam Sokrata
 - pojmová definice
 - přínos v oblasti etiky
 - obrat od obecných věcí, přírodní filozofie → antropologie
- školy
 - Megarská škola – zakladatel Eukleidés z Megary; logika
 - Kyrénská škola
 - zakladatel Aristippos z Kyrény
 - cíl jednání v blaženosti, nejvyšším dobrem je slast
 - ke správnému požitku patří rozum a vnitřní svoboda
 - chrání se před starostmi a povinnostmi veřejného života
 - hédoné = slast → hedonická škola
 - Kynická škola
 - zakladatel Antisthenés
 - Kynosarges – gymnázium
 - kyón = pes → skromný život
 - nejvyšší dobro – skromnost
 - žít v chudobě
 - kosmopolité
 - základ života – uměřenost, askeze, zřeknutí se majetku
 - zásada školy – soběstačnost
 - nejslavnější – Díogenés ze Sinópe
 - přezdívka „pes“ (kyón) → cynický
 - cynik – pohrdá majetkem, touhami, bezostyšný, kritický